

ІНТЕГРАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Оглобліна В. О., канд. екон. наук, ПрАТ «ВНЗ «Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій»

Для України найбільш перспективним виходом з економічної кризи є інтеграція до Європейського простору. Серед Східноєвропейських держав наша країна є одним із найменш активних реформаторів, проте в Україні поетапно створюються передумови входження її економіки до глобальних та європейських економічних процесів. Формується механізм регулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом його гармонізації відповідно до норм і стандартів ГАТТ/СОТ та країн Євросоюзу, створюється цілісна система національного законодавства у сфері митних відносин. Однак інтегрування економіки України до європейського економічного простору має здійснюватись з урахуванням очікуваних в найближчий час змін у Європі, пов'язаних зі вступом нових країн до Європейського Союзу, а також особливостей перехідного етапу її розвитку. Відповідно, треба ретельно врахувати вплив євроінтеграційних процесів на реалізацію національних економічних інтересів України.

Сучасній податковій системі України притаманні постійні динамічні зміни пов'язані з політичними, економічними та соціальними реформами, що відбуваються в державі. Реформування податкової системи зумовлено прагненням України сформувати та створити підґрунтя для розвитку національної економіки країни, її адміністративно-територіальних утворень, активізувати свою участь в інтеграційних міжнародних процесах.

Договір про Європейський союз обумовив розвиток концепції міждержавної податкової гармонізації, яка передбачає розробку загальної стратегії країн у сфері оподаткування на відповідному етапі інтеграційної взаємодії, координацію податкової політики, систематизацію та уніфікацію окремих податків і податкових систем країн, що входять до складу міжнародних регіональних об'єднань.

Європейський союз – це об'єднання 28 країн Європи з населенням понад 505 млн людей, загальний ВВП ЄС становить понад 18,4 трлн дол. В країнах-учасницях Європейського Союзу податки активно використовуються як інструмент державного регулювання соціально-економічних процесів в державі. Сучасне оподаткування в європейських державах є помірним, основним завданням якого є об'єднання двох цілей: створення сприятливого податкового клімату для господарської діяльності, що визначає верхню межу оподаткування й ефективне вирішення соціальних проблем, що визначає нижню межу.

Однією з характеристик податкової системи ЄС є співвідношення прямих і непрямих податків. У Франції, Німеччині, Італії – переважають непрямі податки.

Серед прямих податків у більшості країн переважає надходження від прибуткового податку. Податок на прибуток підприємств є суттєвим джерелом формування бюджетів країн ЄС, який активно використовується як регулятор соціально-економічних відносин та дозволяє здійснювати вплив на обсяги виробництва, конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, інвестиційний клімат та економіку країни в цілому.

Водночас, український досвід оподаткування прибутку підприємств демонструє не регулюючий його потенціал, а фокусування на фіскальній ефективності.

В країнах Європейського союзу сплата податків є престижною справою, а в Україні економічні суб'єкти намагаються уникнути сплати податків. Тому держава має впровадити наступні заходи:

- знизити податковий тягар, аби платники могли сплачувати до бюджету частину своїх доходів ЄС;
- стимулювати розвиток малого підприємництва;
- забезпечити справедливий підхід при оподаткуванні всіх категорій платників податків;
- проводити роз'яснювальну роботу, мета якої підвищення податкової свідомості платників податків;
- запровадити новітні електронні сервіси при сплаті податків.

Податкова незалежність країн ЄС та водночас створення однакових умов і можливостей, забезпечують основні інституційні принципи податкової гармонізації [1]:

– принцип пропорційності – передбачає обмеження діяльності інститутів ЄС повноваженнями, наданими їм установчими документами ЄС та встановленими цілями європейської інтеграції (стаття 5 Договору про ЄС);

– принцип субсидіарності – інститути ЄС не мають права самостійно втручатись у функціонування будь-якого з сегментів економіки держав-членів ЄС за винятком випадків, коли подібне втручання необхідне для виконання стратегічних завдань ЄС (стаття 5 Договору про ЄС).

– принцип одногосності – будь-яке рішення щодо формування податкової політики в ЄС мають приймати за одностайною згодою держав-членів ЄС і зафіксувати у відповідній нормі інтеграційного законодавства. Можливість держави-члена ЄС накладати вето на будь-яке рішення у сфері гармонізації податків, що здатне спричинити згубні наслідки для економіки даної держави;

– принцип податкової недискримінації – охоплює два основні положення: по-перше, неможливість прямого або непрямого оподаткування внутрішніми податками однією державою-членом ЄС продукції іншої держави-члена ЄС в розмірі, що перевищує оподаткування національної продукції; по-друге, держава-член ЄС не повинна оподатковувати продукцію інших держав-членів ЄС внутрішніми податками з метою непрямого захисту своїй продукції (стаття 90 Договору про ЄС);

– принцип нейтральності оподаткування – полягає у забороні відшкодування внутрішнього оподаткування при вивезенні продукції на

територію іншої держави-члена ЄС в розмірі, що перевищує рівень сплачених прямих або непрямих податків.

Подальше інтегрування України до світової спільноти, удосконалення та адаптація податкового законодавства до загальноприйнятих правил міжнародної та Європейської практики засвідчують наступні кроки: 2008 р. - Україна стає членом Світової організації торгівлі (СОТ); 2010 р. – прийнятий Податковий кодекс (нова редакція прийнята у 2018р.) [2]; 2012 р. – парафрована Угода про асоціацію Україна – ЄС.

Однак низка внутрішніх проблем гальмує рух України до Європейської спільноти:

- високий рівень економічної злочинності та корупції;
- відсутність помітних результатів соціально-економічних трансформацій в державі;
- дефіцит серед політичної еліти та державних службовців досвідчених фахівців з євроінтеграції .

Основні недоліки податкової системи України:

- неефективний механізм розподілу податкових надходжень між центральним та місцевими бюджетами;
- недосконале законодавство;
- надмірні витрати на адміністрування податків;
- система формування державних доходів має фіскальний характер, а в країнах ЄС – це інструмент підвищення конкурентоспроможності держави.

Процес адаптації вітчизняної податкової системи до європейських стандартів має свою динаміку та особливості. В сучасних умовах визначальними напрямками роботи є [3]:

- поступове збільшення рівня оподаткування до середнього показника країн ЄС (37,4%), усунення диспропорцій оподаткування мобільних (капітал, праця) та немобільних баз (споживання, природні ресурси, власність), показники фіскальної ефективності непрямого та прямого оподаткування на рівні відповідних показників більшості країн – «нових» членів ЄС;
- вирішення питання щодо зменшення податкового тиску на економіку за рахунок зменшення ставок за основними бюджетоформуєчими податками, що передбачено Податковим Кодексом, та подальшого скорочення кількості податків та платежів;
- проведення всеохоплюючих заходів на рівні кожній ланки ДПС України щодо автоматизації процесів оподаткування (електронна звітність, Єдиний реєстр податкових накладних, відшкодування ПДВ тощо), залучення до сплати суб'єктів господарювання всіх категорій, зменшення частки тіньової економіки, а також протидії корупції;
- упорядкування податкових преференцій, в тому числі інвестиційних пільг, в частині обмеження терміну їх надання (не більше, ніж п'ять років) та контролю використання вивільнених коштів за цільовим призначенням;
- вдосконалення підходів до оподаткування природних ресурсів та акцизного податку.

Список використаних джерел:

1. Girard–Vasseur M., Guieze J.–L. Tax competition in EU15: what is the reality? / Ecoweek. Special Issue. – Paris: BNP Paribas, 2004. – 21 p.
2. Податковий кодекс України, редакція від 01.01.2018. – <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Юрченко В. В. Сучасні тенденції розвитку та гармонізації податкових систем країн Європейського союзу. Вектори для України / Юрченко В.В. // Ефективна економіка. – 2013. – № 12. – Режим <http://www.economy.nayka.com.ua>.

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ І ДОСВІД КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

*Островський І. А., канд. екон. наук, доцент, Маврова К. І., студентка,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

У сучасних умовах розвитку економіки України актуалізовано питання децентралізації, оскільки вона є однією з основних умов незалежної та ефективної діяльності органів місцевої влади [1]. Здійснено спробу фіскальної децентралізації як реального перерозподілу повноважень на користь регіонів і місцевого самоврядування, коли кожна місцева рада має усі права і зобов'язана приймати рішення стосовно наповнення своїх бюджетів та фінансування видатків. У Державному бюджеті України на 2021 рік має бути запроваджено дворівневу модель міжбюджетних відносин та встановлено взаємовідносини між держбюджетом та майже 1 500 бюджетами територіальних громад [2].

Такі амбітні наміри необхідно підкріпити відповідними теоретичними засадами та передбаченням ризиків і суперечностей. Урахування відповідного досвіду, досягнень і складностей країн Центральної та Східної Європи є необхідним і важливим.

Децентралізація фіскальних повноважень є елементом реформи з лібералізації й підвищення ефективності державного сектору. Головними факторами, що на межі двох століть спонукали держави Центральної та Східної Європи перейти до децентралізації, було прагнення досягти кращої керованості та членство в ЄС. Суттєву роль у процесах децентралізації відіграв зовнішній фактор. Починаючи з 1993 р., підтримка реформам виявлялася в рамках Ініціативи по фіскальній децентралізації (Fiscal Decentralization Initiative), яку ініціювали ОЕСР, Світовий банк, Рада Європи, Інститут відкритого суспільства в Будапешті, Програма розвитку ООН, Агентство США з допомоги розвитку (USAID) і окремі країни-члени ОЕСР. Деякі країни здійснили адміністративно-територіальні реформи, підкріплені розширенням суб'єктів фіскальної політики. І хоча прогрес у децентралізації фіскальної системи виявився різним для багатьох країн регіону, тренд на поглиблення децентралізації, тобто зменшення ролі центрального уряду все-таки спостерігався. Протягом останніх